

LUKÁCS EVANGÉLIUMA

Lk. 1,1-4

Miután sokan vállalkoztak már arra, hogy tudósítsanak bennünket a közöttünk beteljesedett eseményekről úgy, amint reánk hagyták azok, akik kezdettől fogva szemtanúi és szolgálói voltak az igének: magam is jónak láttam, hogy miután eleitől kezdve mindennek pontosan utánajártam, sorjában megírtam azokat neked, nagyrabecsült Teofilus, hogy azokról a dolgokról, amelyekről tanítást kaptál, megtudd a kétségtelen valóságot.

1, Az evangélium helye a kánonban, címe, írója.

A harmadik evangélium annak az egy írótól származó, két könyvből álló műnek az első könyve, amelynek második könyvét az „Apostolok cselekedetei” címen ismerjük. A két könyv szétválasztása későbbi: az újszövetségi kánonnak az az igénye okolja, hogy a négy szerző bizonyágtétele szerint hagyományozott, de egységesnek tartott evangélium egy tömbben szerepeljen a kánoni iratok gyűjteményében, de az világos, hogy a Lk 1:1–4 mindkét könyv közös bevezetése. Lk a kánonban eredetileg a második helyen állt, a harmadik helyre akkor került, amikor az első helyet – megnövekedett tekintélye alapján – Mt foglalta el. Lk (az ApCsel-hez hasonlóan, amely ma is így áll előttünk) eredetileg névtelen irat, mai címirata későbbi, mint a többi evangéliumé is. Írója személyére az evangélium sem utal, de azt jól kivehetjük belőle, hogy nem szemtanú (a szemtanúkat kritikai távlatból nézi), nem palesztinai (a helyszínre vonatkozó földrajzi adatai hézagosak, Júdeán egész Palesztinát érti, Galileát szomszédosnak gondolhatja vele stb), nem zsidókeresztyén (a törvény és az ószövetségi ígéretek nem foglalkoztatják), görög anyanyelvű és korának művelt embere („Isten történetét”, az evangélium tartalmát, a világtörténelmen belül helyezi el). Az ógyházi hagyomány (Irenaeus adata Eusebiusnál, az ún. antimarkionita Lk-prolóógus és a Muratori-féle kánon-törredék) Lukácsot nevezi meg az evangélium írójaként (Loukas, a Loukanos vagy esetleg Loukios név rövid formája, de nem azonos a páli iratok Luciusával). A hagyomány antiochiai szírnék tartja, valószínűleg az antiochiai viszonyok ismerete miatt (ApCsel); foglalkozására nézve orvosnak, ez azonban bizonytalan adat, mert régebben orvosi műszavaknak tartott kifejezésekről kitűnik, hogy a műveltebb görögség általános szokásához tartoznak. A szerzőség kérdésében az ApCsel nyújt még segítséget: ennek többes szám első személyű elbeszélései alapján (a legújabb szélsőségesen negatív kritikai irányzat éles tiltakozása ellenére is) az az általánosan elfogadott nézet, hogy az ApCsel szerzője Lukács: ez az evangéliumra nézve is ebben az irányban dönti el a kérdést.

2, Az evangélium teológiai gondolatvilága.

Lk középponti gondolata az evangélium egyetemes érvénye: hangsúlyozza, hogy Jézus Krisztus megváltó tette Isten terve szerint kezdettől fogva az egész embervilágra tekint, minden emberi korlátozás nélkül. Így a többi evangéliumnál nagyobb hangsúlyt tesz Lk Jézus Krisztusnak az elveszettek iránti szeretetére is. Ehhez szorosan kapcsolódik a földi javakhoz való viszonyunk kérdése: akár a makarizmos-ok Lk-féle megfogalmazására, akár a 16. r. tartalmára gondolunk, világos, hogy Lk határozottan a szegények mellé áll a gazdagokkal szemben (Lk „ebionitizmusáról” beszélni persze nem helytálló). Erőteljes hangsúlyt kap az evangéliumban a Szentlélek jelentősége: ez a bevezető történetben kezdődik, végigvonul Jézus egész életén, a Lélek munkájának gyümölcse a Jézusban beköszöntő új korszak eljövetele, és a Lélek teremti meg a folyamatosságot Jézus élete és az egyház élete között. Ezzel függ össze Lk eszkhatológia-szemlélete is: az eszkhatológikus váradalom valóság-alapja Jézus földi élete. Krisztusba vetett hite alapján vár a földi egyház Urának dicsőséges visszajövetelére, így bizonyos hangsúly-eltolódással az válik világossá, hogy az egyház nem a végső szó az üdvösség történetében, a parousia az egyház számára a jövőre utaló, de nem

tisztán futurikus váradalom. Szólnunk kell még arról, hogy Pál theológiájának közvetlen hatásáról Lk-ra nézve nem beszélhetünk: ez szintén sajátos theológiai álláspontjával magyarázható, de nem lehet érv Lukács szerzősége ellen.

3, Az evangélium keletkezési helye és ideje.

Lk-t írja görög anyanyelvű pogányoknak szánta; így sem Palesztinában, sem Szíriában nem keletkezhetett. A 2Kor 8:18 alapján a hagyomány Achaiára utal, de nem lehetetlen, hogy Lk az ApCsel-vel együtt Rómában keletkezett. Időben Mk és Mt föltétlenül megelőzte Lk-t, ez a 65–70 közötti évekre utal (akik a 21:20:24-ben vaticinium ex eventu-t látnak, 70 utánra kelteznek, de 93–94-en ezért sem mennek túl, mert ekkor keletkezett Iosephus Antiquitates c. műve, ezt pedig Lk nem ismerte).